

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-8>
УДК 330.3

Степаненко С.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>

Stepanenko Sergii

Kharkiv National University of Radio Electronics

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

THEORETICAL AND CONCEPTUAL BASIS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY

Стаття присвячена обґрунтуванню дефініції інклюзивності економічного розвитку, а також дослідженню ключових засад концепції інклюзивного розвитку. Було встановлено основні засади історичного становлення концепції інклюзивного розвитку з визначенням сучасних теорій інтегрованого характеру. Поглиблений аналіз трактування сутності категорій, споріднених до дефініції «інклюзивний розвиток» дозволив сформулювати її авторське бачення, розкрити сутнісні характеристики. Визначено залежність детермінант економічного зростання і способів інклюзивного розвитку. Встановлено, що інклюзивна економіка – це цілісна соціально-економічна система, стратегічно орієнтована на оптимізацію суспільного благополуччя завдяки створенню стійких і справедливих можливостей, участі і вигід для всіх учасників суспільного процесу. Інклюзивний розвиток пропонується розглядати як соціально-економічний прогрес, який включає розширення можливостей і доступу всіх учасників суспільного економічного життя до активів, благ та цінностей та сприяє досягненню справедливих результатів, які пов'язані з підвищенням рівня добробуту та якості життя населення за дотримання засад сталості та врахування потреб теперішніх і майбутніх поколінь.

Ключові слова: концепція, інклюзія, інклюзивна економіка, інклюзивний розвиток, економічне зростання.

The article is devoted to justifying the definition of inclusiveness of economic development and studying the critical foundations of the concept of inclusive development. The main principles of the historical formation of the concept of inclusive development were established, with the definition of modern theories of an integrated nature. An in-depth analysis of the interpretation of the essence of the categories related to the definition of «inclusive development» made it possible to form its author's vision and reveal its essential characteristics. The dependence on economic growth determinants and inclusive development methods is determined. Summarizing the dominant scientific and theoretical basis of the concept of an inclusive economy, we suggest interpreting the latter as a new specific type of organization of the socio-economic system, which provides all its participants with equal and fair opportunities, regardless of nationality, place of residence, age, gender, ethnic and cultural belonging, level of education and other characteristics. It is a system of production and consumption activities that ensures a fair distribution of resources among all its elements and forms a system of socio-economic relations that are beneficial, equal, and accessible to all participants. An inclusive economy is focused on ensuring a free and fair exchange of goods and services. It creates conditions for each participant in economic relations to have equal opportunities to ensure their well-being and realize vital interests: the population and business. An inclusive economy creates mechanisms to provide each subject of the system of socio-economic relations with fair opportunities to create, accumulate, and use goods and values. Inclusive development is proposed to be considered as socio-economic progress, which includes the expansion of opportunities and access of all participants of social and economic life to assets, benefits, and values and contributes to the achievement of fair results, which are associated with increasing the level of well-being and quality of life of the population in compliance with the principles of sustainability and considering the needs of current and future generations.

Key words: concept, inclusion, inclusive economy, inclusive development, economic growth.

Постановка проблеми. Світова та національна наука і практика у призмі багатьох теорій наполегливо шукає напрями і інструментарій забезпечення суспільного економічного зростання. Безліч економічних теорій і концепцій, які на сьогодні формують

науково-теоретичний базис суспільного добробуту, незважаючи на ринкові принципи і державну підтримку ринкових процесів, не змогли забезпечити рівність та справедливість розвитку глобальної та національних економік. Процеси глобалізації у

світі не змогли забезпечити рівні соціально-економічні можливості розвитку окремих держав, стабільність руху ресурсів, справедливий розподіл можливостей і благ, подолання бідності та зменшення нерівності серед населення регіонів, країн та світу.

Збільшення чисельності населення світу, обмеженість ресурсів та зростання нерівності і розривів між рівнем добробуту націй, структурні деформації населення, екологічні конфлікти призвели суспільство до розуміння необхідності удосконалення існуючих концепцій соціально-економічного управління, які б забезпечили вирішення гострих проблем існування людства. Питання уповільнення темпів економічного зростання виявили проблему можливостей рівного доступу всіх категорій суспільства до матеріальних і нематеріальних благ та отримання достатньої вигоди від його результатів. Неспроможність темпів світового економічного розвитку забезпечити добробут всіх членів суспільства призвела до пошуку нових інструментів і механізмів підвищення добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічне зростання та позитивна динаміка його основних показників за сучасних умов все ще залишається домінантною концепцією у розумінні джерел підвищення рівня добробуту нації. Поряд з цим, все більша кількість вчених наголошують, що сукупності суто економічних показників вже недостатньою для оцінки складних та багатополарних тенденцій сучасного життя. Крім економічних індикаторів виняткового значення набувають показники рівності, справедливості та екологічності. При цьому, існуюча соціально-економічна нерівність має потужний руйнівний ефект як на національному, так і на глобальному рівнях [1].

Економічний ріст у різних наукових фармаціях і прикладних вимірах багато років розглядається як головний інструмент зниження рівня бідності та підвищення рівня якості життя населення. Дослідження світових аналітиків свідчать, що зростання середнього доходу домогосподарств визначає 70% скорочення бідності у короткостроковій перспективі та 97% – у довгостроковому періоді [2]. Проте, темпи економічного росту мають диференційований вплив на бідність, можливості працевлаштування та людського розвитку залежно від території, регіону, країни, від наявних соціально-економічних і екологічних умов та характеру управління. Ступень, у якій економічне зростання може впливати на бідність, визначається наявністю рівних можливостей участі у діяльності, що забезпечує економічний ріст та отримувати вигоди від неї. Це викликає появу принципово нового завдання управління соціально-економічними системами – поєднати механізми управління, що сприяють економічного розвитку

із інструментами, які формують рівні справедливі можливості доступу до ресурсів і вигод. Вирішення цього глобального та стратегічно важливого для людства завдання постало у підґрунті появи нової концепції суспільного розвитку – концепції інклюзивного розвитку.

Серед зарубіжних і вітчизняних науковців, роботи яких присвячено питанню впровадження концепції інклюзивного розвитку та її теоретичному обґрунтуванню потрібно виділити таких вчених, як Acemoglu D., Robinson J., Gupta J., Vegelin J., Podesta J., Bedos Z.M., Базилюк А.В., Бобух І.М., Єрмак О.Є., Пивоварова К.Л., Прогнімак О.Д., Продіус О.І., Тютюнникова С.В., Щегель С.М. та інших. Складність та багатомірність концепції інклюзивного розвитку на сьогодні зумовлює істотні науково-теоретичні та методичні труднощі у її обґрунтуванні та науковому тлумаченні.

Метою статті є узагальнення підходів щодо визначення поняття інклюзивності економічного розвитку, а також дослідження різних аспектів концепції інклюзивного розвитку.

Виклад основного матеріалу. «Інклюзивний» («inclusive») у перекладі з англійської позначає недискримінаційний; такий, що містить всі елементи; вичерпний, системний, всеохоплюючий. Тривалий час категорії «інклюдія» та «інклюдивність» використовувались, переважно, у соціальних процесах, зокрема, як розширення участі індивідів у соціальних заходах різного рівня та масштабу. Часто предметом застосування дефіційної поставала система освіти і політичне життя країни та суспільства [3]. Виходячи зі змісту перекладу, інклюдивність слід розуміти як рівність та справедливість суб'єктів сфери суспільних соціально-економічних, екологічних, політичних та інших відносин (фізичних і юридичних) у питаннях доступу до можливостей, ресурсів, потенціалів, а також можливості відстоювати свої життєво-господарські інтереси та отримувати відповідну вигоду.

Виникнення концепції інклюзивного розвитку пов'язано із питаннями пошуку інструментів і способів забезпечення спільного добробуту, підвищення рівня якості життя населення, досягненням рівності та справедливості у суспільному економічному житті. На конференції ООН 2017 року («Human Development for Everyone») засади інклюзивного розвитку постали об'єктом глобальної уваги у контексті вирішення наступних завдань: 1) пошук інструментів економічного зростання, які веде до підвищення рівня зайнятості; 2) необхідність посилення фінансової інклюдії; 3) нарощування обсягів інвестиційних потоків у всебічний людський розвиток; 4) масштабна та всебічна підтримка соціально-економічно обділених верств населення [4].

За останні десятиріччя істотного загострення набула проблема формування суспільства із вкрай нерівномірним розподілом благ та цінностей, що ускладнюється наявними екологічними проблемами. З іншого боку, справедливий розподіл ресурсів, можливостей, благ та цінностей автоматично не забезпечує підвищення рівня якості життя та добробуту. Для цього мають працювати інклюзивні методи і механізми, які орієнтовані на справедливий розподіл можливостей участі у доходах та результатах економічної діяльності. Для цього інклюзивні ринкові механізми мають доповнюватись такими інструментами, як соціально-орієнтована державна підтримка, соціальна відповідальність всіх учасників економічного процесу, високий рівень свідомості та соціально відповідальна поведінка всіх учасників світового суспільства.

Соціально-економічні, екологічні, культурні, етичні та інші риси концепції інклюзивного розвитку беруть витoki з значної кількості поширених теорій економічної науки. За останні роки класичні теорії автоматичного ринкового регулювання економічних процесів поступаються та активно доповнюються теоріями рівності, справедливості та довгострокового добробуту поколінь, які мають яскраво виражені соціально-екологічні акценти. У довгостроковій перспективі концепція інклюзивного розвитку тісно пов'язана із концепцією сталого розвитку, яка поступово набуває глобального поширення та стає домінуючою у більшості країн світу (рис. 1).

Ініціативи щодо розвитку концепції інклюзивного зростання підтримувались значною кількістю міжнародних установ і організацій та на сьогодні тісно пов'язані із глобальним вектором підвищення рівня стійкості та сталого розвитку. У 2012 році Генеральний секретар Мун П.Г. оприлюднив доповідь на тему: «Щастя і добробут: визначення нової економічної парадигми», у якій було відзначено принципову важливість прогресу на шляху до сталого розвитку. Інклюзивність постала одним з основних інструментів досягнення сталості завдяки рівному розподілу людських, соціальних, природних та економічних благ.

Актуальність та об'єктивна необхідність імплементації концепції інклюзивного розвитку у практику сучасного господарювання пояснюються тісним зв'язком із глобальною парадигмою сталого розвитку, яка сьогодні та у стратегічному періоді визнана суспільством пріоритетом для теперішніх і майбутніх поколінь.

У порядку денному стратегії сталого розвитку на період до 2030 року концепції інклюзивного зростання приділяється підвищена увага з точки зору формування продуктивного потенціалу з урахуван-

ням аспектів економіки, рівності та навколишнього середовища. Інклюзивні засади є винятково важливим з позицій досягнення цілі сталого розвитку ЦСР 8 «...сприяння сталому, інклюзивному та стійкому економічному росту, повній зайнятості та гідної роботи для всіх». Крім того, інклюзивний розвиток формує необхідні передумови для розв'язання інших глобальних завдань сталого розвитку, які стосуються побудови справедливого суспільства (ціль 16), скорочення соціально-економічної нерівності між країнами (ціль 10), скорочення гендерної нерівності (ціль 5) та інші.

Новизна концепції інклюзивного розвитку зумовила значний науковий інтерес до креслення її дефініцій і детермінантів. Разом з тим, єдиного визначення сутності даної соціально-економічної категорії на даний час не знайдено. У відповідності до Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, інклюзивність трактується як процес участі усіх людей у житті соціуму, за умов, коли всі зацікавлені сторони приймають активну участь у громадському житті на засадах відсутності дискримінації [5]. Широке розповсюдження у науковій літературі поряд із тлумаченням змісту категорії «інклюзивний розвиток» отримала також дефініція «інклюзивне зростання» (табл. 1).

Ми погоджуємось з парадигмою інклюзивного розвитку, яка була окреслена Дідухом С.М. на основі деталізації парадигми економічного зростання у базових її аспектах. На думку автора, інклюзивна парадигма є відповіддю на нерівність і несправедливий розподіл у межах системи суспільно-економічних відносин, результатом яких стало: 1) нерівномірний розподіл ресурсів; 2) криза довіри та недосконалість фінансово-економічних інструментів; 3) формування бар'єрів для прискорення темпів економічного зростання [21].

Систематизація поглядів вчених та змістових ознак інклюзивного зростання дало змогу Жуковській А. окреслити основні характеристики процесу інклюзивного розвитку, до яких було віднесено: наявність широких цілей і завдань; системний всебічний розвиток людського капіталу; скорочення рівня бідності та нерівності населення як основний результат такого розвитку; обов'язкова активна участь у суспільному житті; рівність при отриманні вигід всіма категоріями населення [22].

Разом з тим, складність і багатогранність концепції інклюзивного розвитку економіки на сьогоднішній день зумовлює значну кількість протиріч як науково-теоретичного, методичного, так і прикладного характеру. Зокрема, й досі не знайдено спільного трактування сутності категорії «економічний розвиток», остаточно не окреслено її методично-функціональний зв'язок із дефініцією «економічне

Рис. 1. Історичне становлення концепції інклюзивного розвитку економіки

Джерело: авторська розробка

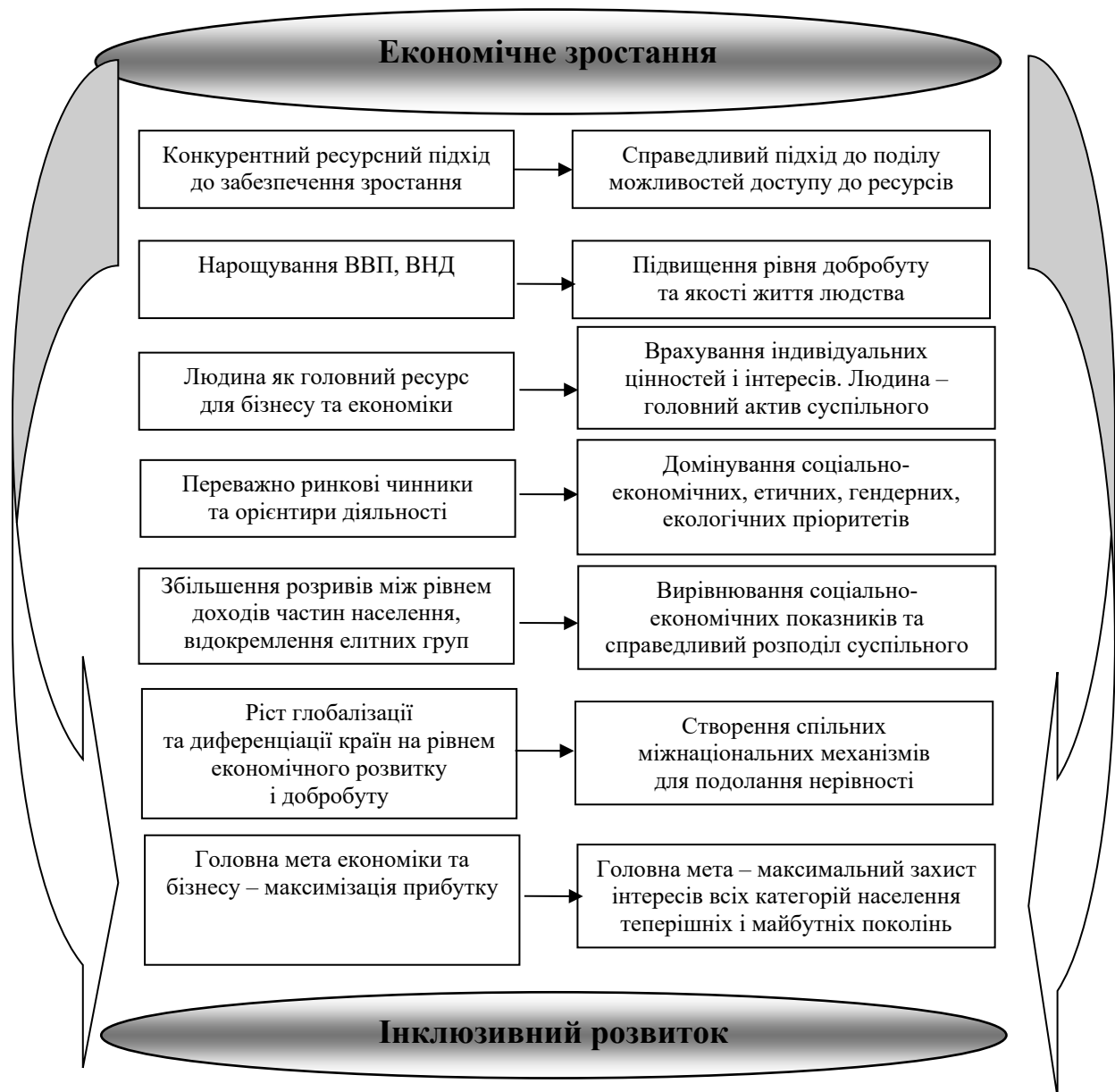

Трактування сутності категорій, споріднених до дефініції «інклюзивний розвиток» з боку різних вчених

Автори	Характеристика сутності дефініції
Світовий банк [6]	Інклюзивність – концепція, яка охоплює справедливість, рівність можливостей та захист на ринку праці. Інклюзивне зростання – зростання швидкими темпами, стає, розповсюджене на всі сектори економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей у доступі до ринку праці та ресурсів.
Організації економічного співробітництва та розвитку [7]	Інклюзивне зростання – стабільне і всеосяжне з точки зору можливостей працевлаштування, яке потребує підтримки з боку громадських інститутів для вирішення проблем на ринку праці.
Центр міжнародної політики та інклюзивного розвитку [8]	Інклюзивне зростання – забезпечення повсюдної участі в процесі зростання через опосередковане прийняття рішень та через безпосередню участь в забезпеченні самого зростання. Результат – це справедливий розподіл доходів
Комісія ЄС [9]	Інклюзивне зростання – забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьбу з бідністю і модернізацію ринків праці, системи соціального захисту і сприяння більшому об'єднанню суспільства
Світова Комісія Інклюзивного Розвитку [10]	Інклюзивне зростання – «інтегроване широкомасштабне зростання, яке поширюється на широкий діапазон людей та місць для того, щоб сприяти та отримувати переваги від економічного успіху»
МВФ [11]	Інклюзивне зростання – підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення
Всесвітній економічний форум [12]	Інклюзивне зростання розглядає як економічне зростання що досягається зниженням нерівності в доходах та однаковими можливостями для всього населення
Gupta Joyeeta [13]	Інклюзивне зростання – зростання, яке не тільки створює нові економічні можливості, а й забезпечує рівний доступ до можливостей, створених для всіх верств суспільства, особливо для бідних
Ianchovichina E., Lundstrom Gable S. [14]	Інклюзивне зростання – підвищення темпів зростання та збільшення розміру економіки шляхом надання рівних умов для інвестицій та збільшення можливостей для продуктивної зайнятості
Хоменко О. [15]	Інклюзивне зростання – рівноправний та справедливий розподіл благ, створення умов для повного використання трудового потенціалу та соціальної залученості з метою подолання бідності, базуючись на принципах сталого розвитку
Тютюнникова С.В., Пивоварова К.Л., Продиус О.І., Єрмак О.Є. [16; 17; 18]	Інклюзія – процес адаптації соціально-економічної системи до потреб людини
Прогнімак О.Д. [19]	Інклюзія – збільшення ступеню участі усіх громадян соціуму в процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів
Бобух І.М., Щегель С.М. [20]	Інклюзивний розвиток – концепція, яка просуває справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання з вигодами для кожного сектору суспільства

зростання». Серед інших дискусійних остаточно неопрацьованих моментів залишаються: 1) узгодження цілей, завдань і способів забезпечення інклюзивного розвитку і економічного зростання як на національному, так і у глобальному масштабах; 2) істотні відмінності у методології моніторингу й оцінки інклюзивного розвитку у різних країнах; 3) методи та ступень державного втручання у механізми регулювання інклюзивних соціально-економічних та екологічних процесів; 4) неузгодженість діючих методів визначення рівня добробуту, рівності та справедливості, які постають домінуючими критеріями досягнення цілей інклюзивного розвитку суспільства [23].

Висновки. Підсумовуючи домінуючі науково-теоретичного базису концепції інклюзивної економіки останню пропонуємо трактувати як новий специфічний тип організації соціально-економічної системи, яка надає всім її учасникам рівні справедливі можливості незалежно від національності, місця проживання, віку, гендеру, етнічної та культурної належності, рівня освіти та інших характеристик. Це система виробничо-споживчої діяльності, яка забезпечує справедливий розподіл ресурсів між всіма її елементами та формує систему соціально-економічних відносин, які є вигідними, рівними та доступними для всіх учасників. Інклюзивна економіка орієнтована на забезпечення вільного та справедли-

Рис. 2. Залежність детермінант економічного зростання і способів інклюзивного розвитку

Джерело: удосконалено автором за [21]

вого обміну товарами і послугами та створює умови для того, щоб кожен учасник господарських відносин мав рівні можливості забезпечити власний добробут і реалізувати життєві інтереси: як населення, так і бізнес. Інклюзивна економіка створює механізми для надання кожному суб'єкту системи соціально-економічних відносин справедливих можливостей створювати, накопичувати та використовувати блага і цінності.

Таким чином, інклюзивна економіка – це цілісна соціально-економічна система, стратегічно орієнтована на оптимізацію суспільного благополуччя

завдяки створенню стійких і справедливих можливостей, участі і вигід для всіх учасників суспільного процесу.

Інклюзивний розвиток пропонується розглядати як соціально-економічний прогрес, який включає розширення можливостей і доступу всіх учасників суспільного економічного життя до активів, благ і цінностей та сприяє досягненню справедливих результатів, які пов'язані з підвищенням рівня добробуту та якості життя населення за дотримання засад сталості та врахування потреб теперішніх і майбутніх поколінь.

Список літератури:

1. Piketty T. Capital in the Twenty-First Century. Cambridge, Mass: Belknap Press, 2014.
2. Bourguignon F. The Growth Elasticity of Poverty Reduction Explaining Heterogeneity. Across Countries and Time Periods / ed. by Eicher T. and Turnovsky S., Inequality and Growth, Theory and Policy Implications. Cambridge: The MIT Press, 2003.
3. Мартинчук О.В. Інклюзивне навчання як інноваційна форма організації навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку: фактори успішного впровадження. *Міжнародні Чепанівські психолого-педагогічні читання*. 2013. № 7. С. 249–254.
4. Human Development Report 2016. Human development for everyone. UNDP. New York, 2016. P. 198–201.
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 18.09.2023).
6. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development. 2015. 240 p. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/637391444058280425/GMR-2014-Full-Report.pdf> (дата звернення: 18.09.2023).
7. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.oecd.org/> (дата звернення: 18.09.2023).
8. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience. Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC – IG), 2013. 47 p. URL: <http://www.ipcundp.org/publication/26527> (дата звернення: 18.09.2023).
9. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: <http://ec.europa.eu/> (дата звернення: 18.09.2023).
10. Inclusive growth for people and places: challenges and opportunities. URL: https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa_inclusivegrowth-commissionfinal-report-march-2017.pdf (дата звернення: 18.09.2023).
11. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm> (дата звернення: 18.09.2023).
12. What is Inclusive Growth? URL: <https://www.weforum.org/agenda/archive/inclusive-growth/> (дата звернення: 18.09.2023).
13. Gupta J., Courtney V. Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2016. Vol. 16. Issue 3. P. 433–448.
14. Ianchovichina E., Lundstrom Gable S. What is Inclusive Growth? in Commodity Prices and Inclusive Growth in Low-Income Countries / ed. by Arezki R., Pattillo C., Quintyn M., and Zhu M. International Monetary Fund. 2012.
15. Khomenko O. Theoretical and practical aspects of chinese economy's inclusive development. *Kitaĕznavĕi doslidĕnĕnĕ*. 2018. № 1. P. 69–76.
16. Тютюнникова С.В., Пивоварова К.Л. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності. *Бізнес-інформ*. 2018. № 8. С. 105–111.
17. Єрмак С.О. Дескриптивні характеристики інклюзивного зростання як інноваційного вектора соціально-економічного розвитку країни. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 8–14.
18. Продіус О.І. Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14 (2). С. 84–88.
19. Прогнімак О.Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 187–197.
20. Бобух І.М., Щегель С.М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 7. С. 55–70.
21. Дідух С.М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України: монографія. Одеса: Астропринт, 2020. 316 с.
22. Жуковська А. Інклюзивний підхід до розвитку економіки: генезис виникнення та основні положення. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. № 2. С. 7–15.
23. Дідух С.М. Протиріччя концепції інклюзивного розвитку та напрями їх вирішення. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип 42. С. 171–175.

References:

1. Piketty T. (2014) Capital in the Twenty-First Century. Cambridge, Mass: Belknap Press.
2. Bourguignon F. (2003) The Growth Elasticity of Poverty Reduction Explaining Heterogeneity. Across Countries and Time Periods / ed. by Eicher T. and Turnovsky S., Inequality and Growth, Theory and Policy Implications. Cambridge: The MIT Press.
3. Martynchuk O.V. (2013) Inklusyivne navchannia iak innovatsijna forma orhanizatsii navchannia ditej z porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku: faktory uspishnoho vprovadzhenia [Inclusive education as an innovative form of organizing the education of children with psychophysical developmental disabilities: factors of successful implementation]. *Mizhnarodni Chelpanivs'ki psykhologo-pedahohichni chytannia*, no. 7, pp. 249–254.
4. Human Development Report 2016. Human development for everyone. UNDP. New York, pp. 198–201.
5. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030]. Decree of the President of Ukraine dated September 30, 2019 No. 722/2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed September 18, 2023).

6. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development. (2015). 240 p. Available at: <http://pubdocs.worldbank.org/en/637391444058280425/GMR-2014-Full-Report.pdf> (accessed September 18, 2023).
7. Official website of the Organization for Economic Cooperation and Development. Available at: <http://www.oecd.org> (accessed September 18, 2023).
8. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience. (2013) Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC – IG), 47 p. Available at: <http://www.ipcundp.org/publication/26527> (accessed September 18, 2023).
9. Official website of the European Commission. Available at: <http://ec.europa.eu/> (accessed September 18, 2023).
10. Inclusive growth for people and places: challenges and opportunities. Available at: https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa_inclusivegrowth-commissionfinal-report-march-2017.pdf (accessed September 18, 2023).
11. Official website of the International Monetary Fund. Available at: <https://www.imf.org/external/index.htm> (accessed September 18, 2023).
12. What is Inclusive Growth? Available at: <https://www.weforum.org/agenda/archive/inclusive-growth/> (accessed September 18, 2023).
13. Gupta J., Courtney V. (2016) Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, vol. 16, issue 3, pp. 433–448.
14. Ianchovichina E., Lundstrom Gable S. (2012) What is Inclusive Growth? in *Commodity Prices and Inclusive Growth in Low-Income Countries* / ed. by Arezki R., Pattillo C., Quintyn M. and Zhu M. International Monetary Fund.
15. Khomenko O. (2018) Theoretical and practical aspects of chinese economy's inclusive development. *Kitaēznavči doslidžennā*. no. 1, pp. 69–76.
16. Tiutiunykova S.V., Pyvovarova K.L. (2018) Inkliuzyvnyj rozvytok natsional'noi ekonomiky iak chynnyk podolannia bidnosti [Inclusive development of the national economy as a factor in overcoming poverty]. *Biznes-inform*, no. 8, pp. 105–111.
17. Yermak S.O. (2017) Deskryptyvni kharakterystyky inkliuzyvnoho zrostantia iak innovatsijnoho vektora sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krainy [Descriptive characteristics of inclusive growth as an innovative vector of socio-economic development of the country]. *Problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 8–14.
18. Prodius O.I. (2017) Inkliuzyvni innovatsii v konteksti sotsial'noi vidpovidal'nosti pidpriemstva [Inclusive innovations in the context of corporate social responsibility]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 14 (2), pp. 84–88.
19. Prohnyimak O.D. (2018) Inkliuzyvnyj rozvytok Ukrainy: pereshkody vs perspektyvy [Inclusive development of Ukraine: obstacles vs prospects]. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, no. 1, pp. 187–197.
20. Bobukh I.M., Schehel S.M. (2018) Stratehichni oriientyry ekonomichnoho zrostantia Ukrainy: inkliuzyvnist' iak kliuchovyj priorytet [Strategic guidelines for the economic growth of Ukraine: inclusiveness as a key priority]. *Visnyk Natsional'noi akademii nauk Ukrainy*. no. 7, pp. 55–70.
21. Didukh S.M. (2020) *Inkliuzyvnyj rozvytok ahroprodovol'chyykh vertykal'no-intehrovanykh kompanij Ukrainy* [Inclusive development of agri-food vertically integrated companies of Ukraine]. Odesa: Astroprint, 316 p.
22. Zhukovska A. (2019) Inkliuzyvnyj pidkhid do rozvytku ekonomiky: henezys vynyknennia ta osnovni polozhenia [Inclusive approach to economic development: genesis of emergence and main provisions]. *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol. 2, pp. 7–15.
23. Didukh S.M. (2020) Protorychchia kontseptsii inkliuzyvnoho rozvytku ta napriamy ikh vyrishennia [Contradictions of the concept of inclusive development and ways to solve them]. *Infrastruktura rynku*, vol. 42, pp. 171–175.